

UNU

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

15 MARTIE 1980

Când ne-am decis să devenim apicultori amatori, am făcut-o datorită prietenului nostru Ole care avea această îndeletnicire de foarte multă vreme și părea să găsească mare alinare în ritualuri și responsabilitate. Dar eu am avut unele îndoieli.

Bătăile aripilor albinelor au o frecvență de aproximativ 11.400 pe minut — de aici și bâzâitul specific. Eram curioasă în legătură cu bâzâitul albinelor. Eram sigură că zumzetul continuu m-ar înnebuni. Dar acum, după câteva sezoane, bâzâitul albinelor este asemănător unui ritm liniștitor, aproape ca un cântec, cântecul primăverii.

Skive, Danemarca — ianuarie 2002

Bzzzzzz, așa i se părea ei că sună.

Bzzzzzz, precum zumzetul a mii de albine.

Același sunet pe care îl auzea mereu când îl vizita pe unchiul ei, Chacha Bashir, în Baharak. Acesta fusese unul dintre cei mai bogați oameni din oraș, cu mătasea și ferma lui de albine. Mătase și miere, spunea el, „Bogățiile regilor sunt și ale mele.” Apoi talibanii l-au ucis și nimeni nu a știut ce s-a întâmplat cu familia lui.

Așa suna limba daneză pentru Raihana, precum zumzetul albinelor lui Chacha Bashir.

Danezii mormăiau, credea ea în timp ce îi urmărea în supermarket, la televizor și pe stradă. Nu mai văzuse niciodată atât de mulți oameni albi, iar aceasta era prima dată când vedea atât de mulți, atât de aproape. Așadar, se holba la ei, chiar nu putea să se abțină.

Erau diferiți de cum și-a imaginat ea. Nu erau toți înalți și blonzi și frumoși, unii dintre ei erau scunzi și urâți. Și mormăiau când vorbeau. Gluma invariabilă, îi spusese Layla, era că ei vorbeau ca și cum ar fi avut cartofi fierbinți în gură, iar Raihana îi dădea dreptate.

Tocmai supraviețuise celei de-a doua ierni cumplit de friguroase în tabăra pentru refugiați de la Jalozi, din nord-vestul Pakistanului, când guvernul danez i-a oferit azil. A fost dificil pentru o femeie singură, fără familie, fără soț și fără studii, să supraviețuiască. Opțiunile ei erau limitate. Putea ori să moară în tabăra pentru refugiați unde vântul rece din munți își strecura degetele înghețate prin pereții corturilor, gata să le jupoaie pielea de pe oase, ori să meargă în această țară, unde vărul ei îndepărtat și soția lui au fost de acord să-i ofere adăpost.

O parte din ea nu dorea să părăsească tabăra. Trebuia să aștepte, s-a gândit ea, să-l aștepte pe Amir, sau poate să se ducă înapoi și să-l caute? Dar nici chiar ea nu era atât de proastă încât să se întoarcă la Kabul. Toată lumea știa că Osama bin Laden era răspunzător pentru atacurile din

America și toată lumea știa că talibanii erau de aceeași teapă cu Al-Qaida. America va ataca; asta făceau țările puternice. Talibanii vor răspunde, spuneau ei, și cu toate că afganilor din Danemarca, precum multor altora, nu le plăcea ideea de trupe americane pe țărâmul afgan, era mai bine decât cu talibanii. Unii credeau că talibanii au fost pe nedrept alungați de la putere, că ei erau băieții buni.

Așadar Raihana se alătură numărului mic de refugiați care trăiau în Danemarca, toți urmărind știrile cu disperare, întrebându-se când se puteau întoarce. Știau că Afganistanul va fi o ruină de război pentru multe decenii de acum încolo, dar încă exista speranță. Doreau ca, într-un fel sau altul, Afganistanul să nu mai fie sinonim cu femei și bărbați torturați, care trăiesc în mizerie. Poate că lucrurile se vor schimba, iar Afganistanul va deveni un rai sigur, o țară dezvoltată, o țară normală.

— Trebuie să mergem acasă într-o zi, nu ne putem trăi aici toată viața, nu-i așa? spunea Kabir aproape în fiecare zi. Nu despacheta tot, Raihana, ne vom duce înapoi curând.

— Să ne întoarcem la ce? îl întreba Layla pe soțul ei, cu mâinile în șold, în timp ce fiul lor, Shahrukh, o trăgea de șalvari.

— *Mor, slik*, spunea el, insistând pe lângă mama lui să-i dea bomboane, ea având reguli stricte să nu-i dea.

— Uită-te la el, *hai*, Shahrukh, nu este *Mor*, este *Ammi*, spune *Ammi*, îi zicea Kabir de fiecare dată, însă Shahrukh nu-l lua niciodată în serios. *Mor* este o oarecare femeie daneză, nu Layla, ea este *Ammi*. Hai, spune *Ammi*.

— Lasă-l în pace, are numai doi ani, zicea Layla. Și îmi spune mamă, nu vreun cuvânt urât. Toți prietenii lui își strigă mamele *Mor*, așa că și el mă cheamă *Mor*.

Raihana urmări disputa tânărului cuplu despre plecarea înapoi, despre rămânerea acolo. Ea a fost speriată când

danezii de la imigrări i-au spus că vărul ei îndepărtat dorea ca ea să stea la el. Și-l amintea pe Kabir din copilărie, cu mult timp în urmă. El era fiul fratelui soțului surorii mamei ei. Familiile lor nu au fost apropiate, se întâlneau doar la nunți și aniversări. Familia lui Kabir a trăit în Kabul, în timp ce a ei s-a așezat într-un sat în afara Kabulului. Dar el a fost singurul care i-a oferit șansa de a părăsi tabăra de refugiați, iar ea a fost de acord. Nu a avut multe variante. Se zvonea că Aamir a murit într-o închisoare talibană, dar o parte din ea nu a crezut asta niciodată. Cu toate acestea, știa că trebuie să plece din Pakistan pentru că, indiferent dacă îi plăcea sau nu, existau șanse mari ca zvonul despre Aamir să fie adevărat.

Dar ea își dorea — își dorea din toată inima — ca el să fie în viață. Își dorea ca ei să poată trăi împreună. Își dorea să nu fie singură și înfrigurată pentru că, chiar dacă orașul Kabul era iadul, ar fi avut pe cineva cu care să-l împartă, cineva care să o încălzească. Dar în tabăra pentru refugiați din Pakistan era deșertăciune, nesiguranță, amenințări din partea altor oameni și frică.

A fost un noroc neașteptat că, atunci când ea a turuit numele rudelor și locul unde credea că trăiau ele, l-a rostit pe cel al lui Kabir. Cu ceilalți nu a mers bine, probabil nu au putut fi găsiți sau probabil că nu au dorit-o, nu știa. Ceea ce știa era că Layla și Kabir au întâmpinat-o cu brațele deschise, iar aceasta a fost o datorie pe care niciodată nu a putut s-o plătească.

Pe când stătea la masă tăind morcovi pentru *pilau*¹ Kabuli, pe care îl gătea pentru cină, Raihana era recunoscătoare pentru întorsătura pe care viața ei o luase după ce s-a mutat în Danemarca. Când a venit pentru prima dată în Skive, cu nouă luni în urmă, era îngrijorată crezând că vărul ei ar

putea fi genul religios. Nu avea de gând să poarte *hijab*¹ sau *abaya*², nu după ce lăsase Afganistanul și regulile talibanilor atât de departe în urmă.

Kabir nu i-a cerut să poarte *hijab* și nici Layla, care nu ieșea niciodată afară fără să poarte unul, pe lângă *abaya*. Kabir, care bea cu plăcere în nopțile de vineri pentru a sărbători sfârșitul de săptămână, nu i-a cerut soției lui să nu mai poarte *hijab*-ul, iar ea nu i-a cerut să nu mai bea.

— Islamul spune că fumatul și băutul sunt păcate, îi zise Layla Raihanei într-una din nopțile de vineri, când Kabir era plecat de acasă. Tu ce crezi?

Raihana nu știa ce să spună despre asemenea lucruri. Ea credea că oamenii ar trebui să facă ce doreau, dar știa că nu asta era ceea ce voia Layla să audă.

— Eu cred că nu este bine, spuse Layla înainte ca Raihana să poată răspunde.

Raihana nu era vorbăreață și nu le răspundea întotdeauna oamenilor. Layla a întâlnit femei și bărbați ca ea, oameni care aveau cicatrice atât de mari pe dinăuntru, încât erau ca o adevărată rană uriașă. Ea nu cunoștea detaliile vieții Raihanei din Afganistan, însă nimeni nu le știa. Raihana nu discuta, iar trecutul ei nu era prea bine cunoscut.

Când a venit Raihana, Khala Soofia, care locuia alături, a încercat să o facă să vorbească despre trecutul ei, despre viața ei din Kabul, despre soțul decedat, însă Raihana nu a spus nimic. Khala Soofia a venit în Danemarca la începutul anilor '90. Soțul ei a fost doctor în Jalalabad. Fiul ei a murit de cancer, iar fiica ei s-a mutat în America împreună cu soțul ei, tot doctor, și cu copiii lor. Soofia vorbea tot timpul despre mutatul acolo.

¹ Pilaf (n. tr.).

¹ Văl care acoperă capul și gâtul femeilor islamice (n. tr.).

² Haină care acoperă corpul femeilor islamice (n. tr.).

Soțul Soofiei, dr. Sidiq Rehman, a ajuns în Danemarca, a irosit mai mulți ani trimițând petiții Ministerului Danez al Integrării și Asociației Medicale Daneze și scrisori membrilor Parlamentului European, în care cerea permisiunea de a munci în Danemarca fără să mai trebuiască să meargă din nou la facultatea de medicină. El a înțeles că trebuie să învețe limba daneză, ceea ce a făcut mergând sânguincios la cursuri.

Acum nu mai trimitea petiții și scrisori. Nu ieșea prea mult din casă. Era deprimat, spuneau ei, pentru că nu a putut să practice medicina. Totuși toată lumea îi spunea doctor Chacha. În timp ce doctorul Chacha jelea în tăcere irosirea muncii sale de o viață, Soofia continua să spera că fiica ei va trimite după ea.

— Probleme cu viza, spunea ea mereu. Dar se va întâmpla curând. Știți cum sunt fiicele, au nevoie de mamele lor.

Toată lumea dădea din cap, răbdătoare, și nimeni nu pomenea că fiica Soofiei scria foarte rar, iar atunci când o făcea, scrisorile erau pline de scuze cu privire la motivul pentru care nu a putut găsi mijloacele de a-și aduce părinții în America. Soofia citea aceste scrisori oricui asculta și încerca să pună scuzele fiicei sale într-o lumină favorabilă.

— Ești la fel ca fiica mea, Deena a mea, îi spuse Soofia Raihanei când s-au întâlnit la o petrecere onomastică.

Habib și Jameela sărbătoreau împlinirea primului an al fiului lor și i-au invitat pe toți afganii din Skive la o petrecere. A fost un prim an tumultuos pentru băiat, care se născuse cu probleme la inimă, însă după două operații părea în regulă, iar doctorii l-au asigurat că nu va mai avea probleme în viitor.

Raihana abia dacă-i acorda atenție Soofiei, care vorbea întruna, ori despre fiica ei, ori despre zvonurile din comunitatea locală afgană. Dar în curând, Soofia îi atrase atenția Raihanei.

— Așadar, unde este soțul tău? Întrebă ea.

Raihana nu era proastă. Știa că oamenii sunt curioși.

— Este mort, spuse în șoaptă, apoi încercă să schimbe subiectul întrebând-o pe Soofia despre brățările ei de aur.

Soofia era ușor de distras, în special când cineva vorbea despre bijuteriile sau despre hainele ei. Își adusese toate lucrurile din Jalalabad. A avut timpul necesar. Nu fusese zorită să-și salveze viața. Nu trebuise să scape după ce văzuse un masacru, alergând și ascunzându-se prin câmpii și munți pentru a ajunge într-un alt iad, într-o tabără de refugiați din Pakistan.

— Mort? Cum? Întrebă Soofia, iar Raihana doar zâmbi și ridică din umeri. Trebuie să vorbești, dacă ții în tine... vorbește, spune-ne. Noi suntem familia ta acum, insistă Soofia, însă Raihana nu-și găsea cuvintele.

Era considerată ciudată de către majoritatea, un pic prea tăcută. A trecut fără îndoială printr-o tragedie de nedescris în cuvinte, asta au simțit cu toții. Când a vorbit despre întoarcerea la Kabul, doar le-a confirmat suspiciunile lor.

— Din Iran este mai ușor să intri în Afganistan, îi spuse Walid Ali Khan în timp ce sorbea ceai din ceștile mult prețuite ale Soofiei.

Walid Ali Khan și Zohra erau prietenii cei mai apropiați ai lui Kabir și ai Laylei, și îi vizitau adesea la masa de prânz la sfârșit de săptămână, iar apoi stăteau și la cină și după ora de culcare a copiilor.

Walid și Zohra au venit în Danemarca cu șase ani în urmă, cu un singur copil. Între concediile de maternitate și nașterea a doi copii, Zohra tot a găsit timp să se ducă la cursuri de limbă daneză, iar Walid a lucrat la supermarketul Kvickly.

— Dar acum nu este un moment bun să pleci. Știi cum bombardează americanii tot, de la Kabul până la Kandahar? spuse Walid scuturându-și capul.

— Ca să-i ucidă pe talibani, spun ei, dar ei ucid, de asemenea, afgani nevinovați, nenorociții, spuse Kabir. Nemericiii de americani și de englezi! Toți spun că noi, musulmanii, suntem răi. Asemenea propagandă nu este adevărată. Ieri, la cursul de afaceri, profesoara de marketing m-a întrebat dacă eu cred că soția mea trebuie să poarte *burka*¹ și să stea acasă. Și m-a întrebat dacă eu cred că este în regulă să-mi bat nevasta. Ce fel de întrebări sunt astea? Zău așa? *Hai*, Layla, te-am lovit vreodată?

Layla suspină.

— Kabir...

— Te-am lovit?

— Alah, ce încăpățânat ești!

— Poate ar trebui, spuse Kabir mâniat. Se pare că toți bărbații musulmani își bat nevestele. Ce, Raihana, și soțul tău te bătea?

Și atunci, toți ochii s-au întors către Raihana în speranța că-i va scăpa o altă frântură de informație despre trecutul și soțul ei. Amănuntele pe care Kabir le-a adunat de la prietenii și rudele care au trăit în Pakistan și pe care le-a spus și celorlalți nu reprezentau prea mult. Se pare că soțul Raihanei a fost profesor, iar talibanii erau pe urmele lui pentru că nu a respectat noul lor plan de învățământ. Cumnatul său a fost, de asemenea, antitaliban, un doctor care trata femeii, cu toate că talibanii au interzis asta. A fost ucis, la fel și soția lui.

— Walid m-a lovit o dată, spuse brusc Zohra.

¹ Veșmânt larg, care acoperă corpul din creștet până în tălpi, de obicei și cu văl pentru ochi, purtat de femei în unele țări islamice, peste hainele normale, când acestea sunt în afara locuinței (n. tr.).

— Nu am lovit-o, o carte a alunecat și i-a căzut în cap, strigă Walid, iar conversația se îndepărtă de Raihana.

În micul oraș Skive din nordul Danemarcei, erau doar cincisprezece familii afgane, iar acestea au dobândit ceea ce nu au avut niciodată în Afganistan. Pentru prima dată în viața ei, Raihana văzu un paștun¹ mâncând la aceeași masă cu un uzbek. Paștunii, populația hazară², tadjicii și uzbekii se luptau de când se știa Raihana, iar acum, în această țară străină, se înghesuiau laolaltă, acceptându-se unul pe celălalt și diferențele lor, pentru că dincolo de gloată era omul alb, care se uita la toți cu aceeași suspiciune.

Pentru Raihana încă era ireal că plecase din Afganistan, că se afla în această țară umedă și friguroasă. Uneori închi-dea ochii și își închipuia că era din nou acasă, înconjurată de mirosurile și aromele Kabulului. Câteodată își amintea gustul sucului de trestie de zahăr și își simțea măruntaiele strângându-se de sete.

Dar viața din Skive nu era rea, trebuia să admită, în special pentru o familie ca aceea a lui Kabir. Ea nu înțelegea de ce Kabir se plângea atât de mult. Închiriaseră o casă frumoasă cu două etaje, cumpăraseră o mașină veche de douăzeci de ani, însă funcțională, și își dăduseră fiul la o grădiniță gratis, pentru care plătea districtul.

Kabir făcea drumuri dese în Germania pentru a cumpăra mirodenii și alte lucruri de care aveau nevoie și chiar a fost în Pakistan în vacanță, cu un an înainte, pentru a-l vizita pe unchiul său, care era pe moarte, bolnav de cancer. De vreme

¹ Membru al unui grup etnolingvistic est-iranian care vorbește limba paștună și se călăuzește după Paștunvali, un cod tradițional de conduită și onoare (n. tr.).

² Al treilea grup etnic, ca mărime, din Afganistan, format în mare parte din šiiti (n. tr.).

ce acesta nu a murit încă, Kabir plănuia altă vizită în Lahore, de îndată ce va avea suficienți bani puși deoparte.

Banii au fost întotdeauna puțini în casă, dar tot s-au dus la Legoland cu Shahrukh, uneori cu mașina la grădina zoologică din Ålborg, mergeau la filme și își primeau prietenii. Kabir și Layla aveau o viață plină, cu prieteni și familie, majoritatea nevoilor lor materiale fiind îndeplinite.

— Dar trebuie să învățăm limba daneză, asta era marea nemulțumire a Laylei legată de viața din Danemarca. Și este atât de greu, Raihana.

Raihana nici măcar nu putea să înțeleagă cum va învăța o limbă care semăna cu bâzâitul albinelor. Nu părea să aibă substanță, doar vorbe goale ieșind din gura tuturor.

— Vei face mai întâi modulul unu, pentru că ești începătoare. Sunt cinci module și abia aștept să termin cu limba asta idioată, îi spuse Layla în timp ce Kabir le ducea cu mașina la cursul de daneză, în prima zi a Raihanei.

Celor din districtul Skive le-a luat peste nouă luni să o înscrie pe Raihana la școala de limba daneză, ceea ce a fost exact perioada de care ea a avut nevoie ca să cunoască împrejurimile și să treacă prin cruda iarnă daneză. Odată cu apropierea primăverii, ideea de a merge cu bicicleta dimineața devreme ca să ajungă la școală nu mai era atât de înspăimântătoare.

În timpul iernii, Layla părea să se descurce cu mersul pe bicicletă la școală, la supermarket și oriunde altundeva, dar nu fără să se plângă puțin, în timp ce Raihana a rămas acasă. Ea a gătit, a făcut curățenie și a avut grijă de Shahrukh, permițându-le lui Kabir și Laylei să meargă la câte un film indian în Århus sau să-și viziteze prietenii din Copenhaga, călătorie care era prea lungă pentru băiețel.

Până când Centrul pentru Integrare i-a trimis o scrisoare în care o anunța că fusese înscrisă la cursul de daneză, ea era

pregătită să părăsească locuința și să facă și altceva în afară de treburile casnice.

Layla era extrem de mândră de realizările ei în limba străină. A trecut de modulul patru, ceea ce însemna că putea să converseze acceptabil în daneză și să înțeleagă într-o mare măsură limba scrisă sau vorbită. Spera să treacă de examenul final, *Prove i Dansk 3*, în vară, după care putea să-și caute o slujbă.

— Oare mă voi întoarce înainte să trebuiască să trec de toate modulele? se întrebă Raihana cu voce tare.

— Da, da, spuse Kabir, iar Layla pufni.

— Suntem aici, Raihana, și trăim aici, spuse ea. Dacă rămâi cu gândul la Afganistan, nu vei fi nici aici, nici acolo.

— Dar vom merge înapoi, insistă Kabir. Nu o asculta pe Layla! Curând, foarte curând, lucrurile vor fi...

— Nu-l asculta pe el, izbucni Layla. El a trecut examenul de daneză și merge la școala pentru afaceri. Nu trebuie să mai treacă nici un alt examen de limba daneză. Vorbește el despre întoarcere, dar știe că nu ai la ce să te întorci. Acum trăim în Danemarca.

— Doar până primim cetățenia și apoi plecăm, continuă Kabir. Dar curând, Raihana, curând, ne vom întoarce, așteaptă și-ai să vezi.

Layla pufni din nou.

— Tu ești aici, spuse ea. Trăiește aici, nu în trecut, într-o țară în care nu te poți întoarce.

Școala unde se desfășura cursul de daneză era mică și era găzduită de VUC, Voksen Udannelses Center, Centrul de Educare pentru Adulți. Se afla la etajul al doilea și avea rezervate șase camere. Patru clase, o sală mare pentru calculatoare și un birou cu o încăpere alăturată pentru copiatoare. La parter erau cancelariile, una pentru fumători și una

pentru nefumători, și o bucătărie mică. Elevii nu aveau voie să folosească bucătăria. În subsol exista o sală de mese mare și un automat, pe care Layla îi spuse Raihanei să nu-l folosească. Era mai ieftin să aduci cola sau apă de acasă decât să le cumperi de la automat.

Femeia care conducea școala era înaltă și albă. Își purta părul blond strâns într-un coc și era îmbrăcată cu o pereche de pantaloni negri și o jachetă neagră. Avea ochelari cu ramă argintie cocoțați pe nas și o privire foarte aspră.

— Layla zice că înțelegi engleza, spuse Sylvia Hoffmann într-o engleză cu accent puternic.

Nesigură pe sine și pe orice din jurul ei, Raihana încuviință dând din cap și se uită la Layla. Fusese la școala de engleză în tabăra pentru refugiați din Pakistan aproape un an de zile, iar Aamir a încercat, de asemenea, să o învețe engleză. Știa să spună „ce mai faci” și „mulțumesc” și înțelegea o parte din ce vorbeau oamenii în engleză, în special în filme, însă în conversațiile normale... Își simți palmele înghețându-i de frică.

Sylvia zâmbi.

— Probabil că putem vorbi în engleză, atunci?

Raihana dădu energic din cap.

— Eu nu engleză foarte bine, reuși ea să spună fără să se bâlbâie.

Sylvia îi spuse ceva Laylei în acea limbă asemănătoare cu bâzâitul albinelor.

— Spune că pot să-ți traduc, bine? îi zise Layla în dari¹, iar Raihana răsuflă ușurată.

— Trăiești cu Kabir și cu Layla, iar ei au avansat foarte mult în ultimii trei ani de când sunt cu noi, spuse Sylvia în

limba daneză. Vei prinde mai repede daneza dacă o vorbești acasă cu Layla.

După aceasta, Sylvia testă abilitățile Raihanei pentru limba daneză. Îi arătă poze și o întrebă ce erau. Pe unele Raihana le știa în limba daneză, dar pe majoritatea, nu. Dar știa cuvintele daneze pentru lucrurile de zi cu zi, precum unt, lapte, ulei și făină. Le-a văzut de suficient de multe ori la televizor și la supermarket, când se ducea la cumpărături cu Layla.

Sylvia Hoffmann nu îngăduia flecăreala, iar Raihana se întrebă dacă era măcar posibil să pâlăvrăgească puțin când trebuia să vorbească prin intermediul unei alte persoane. Layla traducea bucuroasă din dari în daneză și din daneză în dari fără să se încurce.

Layla era atât de competentă, se gândi Raihana și se panică și mai mult. Nu va fi niciodată la fel de pricepută precum Layla, se gândi ea, nu va fi niciodată capabilă să vorbească astfel limba daneză. Nu-și va termina niciodată studiile și nu-și va găsi niciodată o slujbă și apoi... apoi ce? O vor trimite înapoi în Afganistan? Simți frica punând stăpânire pe ea și trebui să facă eforturi să fie atentă la Sylvia Hoffmann, să-și domolească răsuflarea și să-și potolească inima agitată.

— Poți veni la oră mâine, spuse Sylvia Hoffmann.

Raihana dădu afirmativ din cap.

— *Tak*, spuse ea.

— *Velbekomme*, spuse Sylvia.

— Asta înseamnă cu plăcere, îi șopti Layla Raihanei în dari.

Raihana spuse în șoaptă cuvântul *velbekomme* și se decise să-l folosească data viitoare când cineva îi spunea mulțumesc în limba daneză.

— *Hvad hedder du?* începu Layla lecția privată a Raihanei pe când Kabir le ducea cu mașina înapoi acasă. Asta înseamnă, cum te cheamă. *Hvad hedder du*, Raihana?

¹ Numele oficial la limbii persane vorbite în Afganistan (n. tr.).